

# María do Carme García Negro





“Os países que neste momento están manifestando maior crecemento fanno con apoios no sector servizos vinculados aos sectores produtivos, que xeran un tecido moi ben integrado, complementario do segmento industrial”

(Lugo, 1950). Doutora en Ciencias Económicas e Empresarias, é profesora titular desde 1989 no departamento de Economía Aplicada da Universidade de Santiago de Compostela (USC). No ámbito académico dirixe o Grupo de Investigación de Economía Pesqueira e Recursos Naturais, cuxas liñas principais de traballo son a Economía Pesqueira, a Economía Feminista, a Economía de Galiza, Enerxía, Recursos Naturais e Medio Ambiente, temáticas sobre as que ten diversas publicacións editadas. Entre as investigacións do grupo salientan os informes anuais relativos á valoración económica dos danos producidos na pesca a causa da marea negra do *Aegean Sea* —estudo pioneiro— e as

táboas *input-output* da pesca e da conserva de Galiza publicadas pola Xunta de Galiza. Participou activamente nos movementos político-sindicaís dos anos 70 como integrante da UTEG (Unión de Traballadores do Ensino de Galiza) e colaboradora do SGTM (Sindicato Galego de Traballadores do Mar), hoxe integrantes da CIG (Confederación Intersindical Galega). Foi Secretaria da Asociación Cultural “O Galo” de Santiago e dirixente da Asemblea Nacional-Popular Galega (AN-PG) até a súa autodisolución en 1982, participou no proceso de fundación do Bloque Nacionalista Galego (BNG) pasando a formar parte do Consello Nacional desta

ROBERTO VILAMEÁ PONTE  
HADRIÁN GÓMEZ VÁZQUEZ

formación política pola que foi candidata electoral en diferentes ocasións. Na Unión do Povo Galego (UPG), de cuxo Comité Central e Secretariado Político formou parte, ocupouse —entre outros labores— da dirección da súa revista, o “Terra e Tempo”, entre 1995 e 2004. Entre 1990 e 1994 foi Directora do Centro de Documentación Europea da USC e forma parte, desde o ano 1997, do Consello Científico do Instituto para o Desenvolvemento Económico de Galiza (IDEGA). É membro fundador do Centro Interdisciplinario de Investigacións Feministas e de Estudos de Xénero (CIFEX) da USC.



—As empresas de enclave, consumidoras de abundosos recursos naturais e con emprego de man de obra barata, xa non atopan as vantaxes que había fai máis de 30 anos na Galiza, en concreto as máis consumidoras de enerxía eléctrica ameazan con deslocalizarse. O modelo galego de base agraria, subministrador de alimentos baratos tampouco se mantén como estaba configurado. A emigración actual con ser grave, non reviste as proporcións cuantitativas que si tivo en amplos períodos do século XX. En definitiva, as características tradicionais do modelo económico e industrializador galego están variando. Que está acontecendo? Estamos nunha fase de transición, cara onde?

—En primeiro lugar, conviña non mesturar na análise económica o que son as decisións estratéxicas das empresas con aquelas anunciadas como medidas de presión política. A min paréceme que non é digno de crédito pensar que a compañía Alumina-Aluminio asentada en San Ciprián se vaia trasladar. A capacidade instalada, os investimentos, a capacidade de produción, os mercados buscados, a existencia dun porto feito a medida e a man de obra cualificada vaian desaparecer por un máis ou menos acaído prezo do quilowatt, que en todo caso sempre pode ser negociábel.

O que si é certo é que no panorama mundial actual, se Alumina-Aluminio neste intre tivera que tomar unha decisión, como a que tomou hai trinta anos, instalándose en Galiza, hoxe tería emprazamentos alternativos. Iso é totalmente certo, como certo é, que ao mellor, tendo en conta os propios procesos produtivos, tal e como están hoxe instalados en San Ciprián, se podería chegar a empregar coxeneración ou outra forma de produción de enerxía, xa que é unha industria na que os procesos técnicos que se coñecen neste momento, son enormemente consumidores de enerxía eléctrica. Creo que neste caso concreto e neste tipo de

relación co poder político debemos situalo no plano das ameazas para manter unha situación de privilexio no pago das tarifas que constituiron parte do contrato feito co Estado para a súa instalación aquí. Que sexa posíbel ou que sexan capaces entre o poder autonómico, con quen se veu até este intre, e co poder central en conseguir situacións semellantes de privilexios nas tarifas eléctricas só para estas industrias teremos que velo coa evolución dos propios feitos. O que é certo é que cada vez é máis difícil lograr vantaxes por privilexios, estando situados física e economicamente en contextos de legalidade do mercado comunitario.

É certo, como dicía antes, que dende que se instalaron esas compañías, mudou completamente o panorama mundial. Pero tamén hai que poñer ao lado disto outra variábel. Neste momento Galiza é un país industrializado, con todos os índices ao uso que se poidan empregar a respecto da definición de país industrializado. Ademais é unha industrialización, ás veces, de tipo moi curioso, con industrias punteiras dende a perspectiva tecnolóxica a industrias que están producindo mercadorías absolutamente indispensábeis tanto no mercado de abastecemento de bens intermedios como dos bens de consumo final, pero maduras.

E isto que quere dicir? Pois por algunha razón, no reparto de papeis na escena industrial déronse unha serie de circunstancias na nosa economía que provocaron que certas instalacións industriais e os tecidos produtivos xerados arredor do que era de moi pequena importancia no PIB galego, mudara de significado. Digamos que visto desde a perspectiva da creación do produto, somos un país industrial, non unha potencia industrial. Os países que neste momento están manifestando maior crecemento fanno con apoios no sector servizos vinculados aos sectores produtivos, que xeran un tecido moi ben integrado, complementario deste segmento in-

Sempre que non sexamos quen de controlar todas as fases do produto dende a xeración de materia prima até a colocación no mercado estamos a abandonar un segmento dese sector produtivo

dustrial. E nós seguimos a ter eses vínculos menos extensos, con redes máis pequenas, cun tecido menos vivo. É o que marca unha debilidade ou vulnerabilidade que tamén está pendente de actuacións que están fóra da nosa capacidade de decisión.

No caso da industria moi madura tamén temos puntos vulnerábeis porque as decisións que se toman no escenario mundial poden nun momento determinado favorecer por razóns de localización, de uso de subvencións, de proximidade do mercado, o establecemento de factorías en Galiza, ou pode –polas mesmas razóns– desmontalas, e non hai poder político equivalente que impida ese funcionamento do mercado. Digamos nese sentido, nin no ámbito autonómico nin no goberno estatal semella que nunca estivemos moi favorecidos polas súas decisións e nas políticas da Comunidade Europea a presenza ou a capacidade que temos de que nos escoiten é, como todos sabemos, moi reducida.

Facendo referencia á pregunta que sitúa o modelo de base agraria como en desaparición poderíamos repreguntarnos se propositalmente o abandonaríamos, eu diría que non. Sería preciso garantir manter en Galiza o conxunto do valor que se pode engadir á materia prima agraria. Así, sempre que non sexamos quen de controlar todas as fases do produto dende a xeración de materia prima até a colocación no mercado, estamos a abandonar un segmento dese sector produtivo que cae en mans de quen é capaz de aproveitarse dese valor engadido. Deste xeito, a desgraza do noso campo é que neste momento desapareceron todos os elos da cadea produtiva que eran capaces de garantírnos chegar a ese obxectivo. Non quere dicir que estexa perdido a longo prazo nin que non sexa recuperábel pero neste momento tal e como funcionan as cousas somos vendedores de materias primas e o resto da cadea produtiva está fóra do país e fóra do noso control. E os prezos remuneran nada máis que mercadorías a través do poder económico do

mercado, non da vontade do poder político. Non hai nos mercados actuais ningunha regulamentación. Non se pode, porque nin funcionan así as cousas, nin dende o poder político autonómico non se pode regulamentar un mercado que é comunitario ou mesmo mundial.

En cambio, si se podía paliar a caída paulatina de tecido produtivo porque todo o que se evite de caída produtiva do sector a medio prazo, pode ser recuperábel. Se desaparecen as explotacións agrarias despois de que teñamos todas convertidas en casas de turismo rural ou rutas de sendeirismo non hai nada recuperábel, porque xa se criou un uso alternativo.

**—Galiza é a base orixinaria dunha importante empresa do sector eléctrico, agora estase a expandir a produción de enerxía eólica e de inmediato vaise pór en funcionamento a gasificadora en Mugarbos e que abre –en principio– novas posibilidades para o fomento da industrialización. Sen embargo, polo xeral, observamos que a presenza do capital galego –público ou privado– nas empresas que explotan estes recursos é mínima. As iniciativas políticas públicas que se toman para beneficiarnos como país destes recursos atopanse con enormes dificultades para a súa materialización. Hai algo que facer para mudar esta perspectiva?**

—Eu, se me permites, rectificaría a primeira parte da formulación da pregunta: Galiza nunca tivo enerxía propia. Foi dos monopolios e así segue a situación. O sector enerxético no mundo capitalista está en mans de quen está, e estivo nalgunha ocasión en mans de certas empresas públicas, pero hoxe son todo compañías privadas monopólicas. Podemos comezar o razoamento dende esa base. A compañía monopólica ou ben aquela que sen ter o tamaño e as características desa empresa monopólica –no senso marxista de poder e capacidade dentro do mercado– é hexemónica, sostense nesa posición aproveitando determinadas circunstancias de merca-



María do Carme, entre María Pilar García Negro e Bautista Álvarez

do. No momento en que nace unha nova ponla de creación de capacidade enerxética, como pode ser no caso das eólicas ou como pode ser no caso das do gas, volven apropiarse deses subsectores para non perder posicións. A capacidade de intervención tarifaria rematou co intre en que as empresas formaban parte do público. Dende o momento que formamos parte dun mercado único, comunitario, estamos presididos pola cínica defensa da competencia comunitaria que quere dicir que non se pode abusar da posición de dominio pero si se permite certo dominio. Por esa vía, dende o poder político autonómico e mesmo dende o estatal non hai nada que facer. Polo tanto, cal sería a única posibilidade de alternativa?, que sería antinatura ou de imposible verificación, case se me permites, pensar que se podía crear unha empresa pública produtora de enerxía, pois sería imposible chegar a ter, a curto ou a medio prazo, tamaño para –a través dos mecanismos de mercado– acordar cos outros operadores existentes prezos para manterse nunha situación de competencia. Acreditar que é posible entrar nese mercado é estarmos trabucados historicamente e descoñecer como funciona a competencia monopólica. E volto a comentar que Galiza nunca tivo enerxía. Era de Fenosa e de Endesa fundamentalmente, ou sexa de dous ou tres monopolios.

—Iache formular tamén unha alternativa que tamén é de difícil verificación, e aínda vimos un exemplo

co recente cambio de propiedade no accionariado de Unión Fenosa, cal é favorecer grupos empresariais galegos na explotación enerxética.

—Pero é que Fenosa nunca foi un grupo empresarial galego! Iso é unha reversión da historia que se está a ver agora e que eu nunca entendín. Formouse en tempos do franquismo, de orixe e natureza privada, vinculada ao capital bancario pero de existencia e proxección mundial. Moito antes de pasar pola integración, Fenosa estaba a participar en negocios a nivel mundial, e deu pasos para amarrar moi ben os dereitos de instalación para o futuro cunha planificación para os seguintes 50 anos. Se hoxe examinamos os dereitos de instalación controlados por Fenosa –mesmo nas minicentrais– darémonos conta da capacidade de ocupación real en termos económicos, en termos de dereitos adquiridos, sobre o territorio galego. Fenosa pasou por procesos de integración, de diversificación e de concentración con outras compañías. O mesmo tamaño que teña neste momento débenos dar a idea sobre pensar as posibilidades de que vaia asentarse as súas bases sobre a propia realidade galega. É un dos monopolios presentes no Estado español pero con presenza ou capacidade de proxección a nivel mundial. E dende logo con todos os ingredientes dunha compañía destas características.

—A capacidade pesqueira do noso país é enorme. Sen embargo, teñense dado debates importantes na nosa sociedade a respecto da instalación de piscifactorías en zonas sensíbeis da costa galega. Ti que estás moi en conexión con todos eses sectores económicos e os estudaches detidamente, pensas que é posible compatibilizar as cuestións de carácter ambiental, é dicir a protección de determinadas áreas de valor ecolóxico coa instalación de piscifactorías?

—Eu aí, considero que hai que facer unhas precisións antes de comezar. Primeiro, eu denomino industria pes-

Hai interese en que países do sur europeo teñan unha regulamentación o máis ampla posíbel, para ser porta de acollida de toda aquela inmigración que pode contribuir ao abaratamento do salario medio comunitario

queira ao conxunto de todo o sector pesqueiro, que inclúe a pesca extractiva, a distribución, comercialización e a transformación. Polo tanto nese caso, a acuicultura, o marisqueo e a miticultura forman parte do sector pesqueiro. Está todo interrelacionado e temos a sorte de que en Galiza si se criou tecido comercializador e transformador, e que se sentaron as bases de complementariedade por unha parte e de realización do valor por outro no interior da nosa propia economía. E iso permitiu medrar cara adiante. Insisto, é todo industrial, comezando polo marisqueo e se queremos rematar pola grande pesca conxeladora que se identifica con enormes buques conxeladores.

A existencia dese tecido completo na nosa economía é o que permitiu medrar, reproducirse e superar crises, e parte desa economía está formada pola piscicultura mariña que non hai dúbida ningunha de que é un adianto dende o punto de vista innovador, criador de capacidade, e garante dos subministros para o abastecemento do mercado de alimentos. Até aí nada que dicir. Até que punto nós teremos que tomar unha decisión, nun momento determinado e decidir a que queremos adicar as rías e a que queremos adicar o mar costeiro? Se é a manter un sector produtivo extractivo de peixes capturados no mar, adicalos a un mercado de fresco que pode ser incluso de bens de luxo ou esquecerme porque hai outros usos que non compatíbeis. É dicir, vou especializarme e vou manter o uso do mar litoral, dunha parte das rías ou do meu mar máis exposto ou sería cuestión de decidir a instalación de enormes piscifactorías cunha capacidade produtiva que multiplique por catro, por cinco ou por seis os milleiros de toneladas que neste intre se están a producir. E iso sería unha decisión política a tomar, tendo en conta todo o que existe hoxe e todo aquilo que pode poñer en cuestión como alternativa tomando a decisión da piscicultura. E por que digo da falta de compatibilidade? Porque como sa-

bemos todos nas penínsulas ou nos cabos que usan as grandes piscifactorías non se pode acceder. E se non podo ter acceso, a partir de aí, nese punto non se pode pescar nin empregar ningún embarque. E pode que se diga que non fai dano e que eses lugares son moi idóneos para a instalación de piscifactorías se non se sae a pescar. Pero todavía ninguén aclarou que pasa coas augas residuais desas enormes piscifactorías e como afectan ao ecosistema das rías e das correntes que a partir de aquí se desenvolven. Imos facer a partir de aí un suposto: que non afectan nada. Pois habería que determinar entón que lugares se adican á instalación de piscifactorías, aquelas que non interfiran para ningún outro tipo de actividades que se consideren que non son imprescindíbeis para o resto da nosa vida nesta comunidade, instalar aí as piscifactorías sen problema.

Pero que iso non signifique pensar que a partir dese momento vou ter resolto como país e como tecido industrial pesqueiro o aprovisionamento do mercado de alimentos. Porque de momento o único cultivo mariño que en Galiza ten éxito e é compatíbel co marisqueo, coa pesca de baixura, é a miticultura, o cultivo do mexillón. Deste xeito, os que toman as decisións de política pesqueira terán que sentarse nunha mesa e falar para saber que queremos facer coas rías. Cando se demostre que todas as actividades son compatíbeis, deberá deseñarse o mapa das mesmas.

Como ves, empreguei polo medio algo que pode pasar desapercibido que é a categoría de escala. Sempre que estemos a falar de enormes piscifactorías teño máis dúbidas e reservas cara a súa instalación. En cambio pequenas piscifactorías de nivel reducido, toma de auga de tipo reducido e controlábel son completamente distintas. Teñen outra natureza. Volvo repetir que de calquer xeito os aportes agardados da piscicultura que é un cultivo intensivo de peixes, e que segue dependendo





a nivel mundial da pesca extractiva para os seus insumos, fariame ser moi prudente nunha toma de decisión á lixeira a este respecto.

—Falaches antes precisamente da necesidade de compatibilizar a instalación destas industrias co mantemento do ecosistema. Na altura da catástrofe do Prestige fixéranse diversas avaliacións das consecuencias que iso podería ter, non xa a curto prazo, senón a longo prazo e que eran dificilmente previsíbeis nese momento. Agora, co paso do tempo e máis datos enriba da mesa, habería que rectificar esa primeira avaliación onde se preveían cambios importantes no ciclo biolóxico e nas capturas ou pensas que aínda non hai datos concluintes.

—Neste momento acabamos de rematar un estudo que observou os desembarcos na Costa da Morte e na Ría de Vigo dende 2002, ano da marea negra, até fin do ano 2005. Así, xa observamos unha serie de fenómenos que nos dan a capacidade para poder aseverar que a marea negra afectou gravemente ao conxunto do ecosistema. E afecta grevemente por dúas vías: Unha, a vida dos propios recursos e outra, porque ao non poder ter mecanismos económicos que palién o dano á renda dos afectados, convírtese o ingreso indemnizatorio nun ingreso complementario, nunha compensación pola caída da renda. As estratexias dos que pescan inciden de novo negativamente sobre as especies que quedan menos desfavorecidas, é dicir, que se suman unha serie de efectos tanto biolóxicos como económicos e sociais sobre o futuro das propias especies. E son absolutamente graves e negativos os resultados da nosa análise a respecto da conduta, e do resultado da marea negra sobre as especies.

—O 25 de Marzo de 2007, cumpríronse 50 anos da Constitución do Tratado de Roma que deu pé á fundación da Comunidade Económica Europea e —desde entón— déronse transformacións, integracións e crises do proceso de integración euro-

pea, por certo crises que xa son periódicas, pouco novidosas. Estamos atravesando agora un paron nese proceso, a que se debe?

—Ben, en primeiro lugar eu quería explicarme dende unha perspectiva procesual. O feito de que albisquemos cal vai ser o resultado final dun procesoe que as tendencias dominantes orienten ao resultado final, non quere dicir que non se dean os paróns e contradicións momentáneas: a min parécenme naturais no propio tipo das relacións que se dan en sociedade. Así, na perspectiva comunitaria fracasou a unión que levaría á constitución dun suprestado, a unión política. A outra, a económica, a integración e a unificación do mercado comunitario, leva a veces velocidades espantosas. Non pensemos máis que dende que está implantado o euro a velocidade que tomou a modificación dos prezos relativos, mesmo dos alimentos en España, pon os prezos medios españois próximos aos dos países europeos de maior nivel de renda. E xa esa aproximación foi velocísima. Que sexa máis ou menos percibida polo cidadán medio ou máis ou menos observábel coas estatísticas ao uso non é relevante senón o que importa é ese, ao meu xeito de ver, camiño cara a consolidación dun mercado único. Entón nese senso, dentro do que poden dar de si eses procesos, este non parou.

A velocidade de movemento dos capitais dentro dese mercado, mesmo antes da Unión Económica e Monetaria e agora cunha moeda única, cunha autoridade monetaria central e aínda con todos os mercados pouco regulamentados, é evidente. A deslocalización intracomunitaria ten unha velocidade tamén espantosa. A absorción, fusión e concentración económica tamén. Temos casos moi evidentes que se están dando agora mesmo en sectores que antonte eran públicos como pode ser o eléctrico. Deste xeito nese terreo, vistas as cousas no plano exclusivamente económico, paréceme que o proceso non ten parada, nin parece que estexa conxelado ningún dos seus aspectos.

Que sucede? No terreo político si está detido. Aí é un campo de contradicións terribéis porque a medida que ese mercado se fai máis unido, único e máis sólido, parece como se as prerrogativas, potestades e papeis das autoridades políticas comunitarias tiveran que ser cando menos do mesmo tamaño para abranguer o ámbito dese mercado. E iso non sucedeu. Só son naquela parte onde o seu aspecto é desregulamentador, é dicir, eliminador das eivas para que o mercado se consolide e funcione. Pero non dende o punto de vista de regulamentar ou poñerlle couto ao fundamentalismo do mercado. Nesa parte non hai autoridade comunitaria, non existe, non foi creada. Parece como se o mandato, a hexemonía do poder exclusivamente económico tivera moito a ver no parón dese proceso porque significaría tomar conciencia do mesmo e poñer couto a algún tipo de cousas que é necesario poñerlle trabas, entre elas o mundo das regulamentacións laborais.

É máis, hai interese en que países do sur europeo teñan unha regulamentación o máis ampla posíbel, para ser porta de acollida de toda aquela inmigración que pode contribuir ao abaratamento do salario medio comunitario. Está perfecto. Se existe unha autoridade comunitaria algo tería que regulamentar a medio prazo sobre os dereitos laborais dos traballadores no mercado único, pero de momento non interesa. Porque ese proceso precisa polo propio funcionamento da competencia a nivel mundial levar pasos acelerados rexidos única e exclusivamente polas leis do mercado. E así se manifesta cando escoitamos algunha autoridade política, e cando se lle pregunta, por exemplo: Vostede cal cre que é a solución, responden "As leis do mercado". Polo tanto, ti que fas? Ti tamén estás gobernado polas leis do mercado? Depositamos a nosa confianza na túa representación política para que agora me digas que a lei de mercado manda máis ca ti? Que fas ti logo como depositario da soberanía? Do ana-

co de soberanía que tés, da pouca soberanía que tés. Que fas? Mirar como o mercado manda sobre ti. Para iso non fai falta que estexas aí. Xa me dirixo directamente aos donos hexemónicos do mercado.

—Estás dicindo que hai interese en que non haxa un poder político único na UE?

—Si. De momento parece que dende o punto de vista da solidificación da Unión Económica e Monetaria, funciona mellor, é máis veloz, dese xeito. Porque ao funcionamento do mercado habería que poñerlle couto por parte do poder político.

—Partimos do suposto que é moi difícil actuar sobre regras que a propia dinámica económica determina. Precisamente, un dos aspectos que se están abordando nos Parlamentos tanto no galego como no español, son leis de igualdade e promoción social das mulleres. Correxir lexislativamente este desequilibrio é difícil mais, a maiores disto, a lóxica económica xoga permanentemente en contra das iniciativas a promover. Semella que no plano do entramado lexislativo estamos dotándonos de instrumentos necesarios para que esa igualdade se poida efectivizar, mais: Realmente pensas que iso é a solución ou ten uns límites importantes?

—Eu o que poño en cuestión é que na sociedade na que vivimos se poidan dar solucións a cuestións de igualdade en termos de grupos, xa que o capitalismo é por definición criador de desigualdades. Porén a desigualdade e a violencia forman parte de maneira estrutural da nosa sociedade, da que estamos a sufrir e padecer, vivindo e movéndonos e ao mellor na que rematamos a nosa vida activa e biolóxica sen que muden as condicións. Iso non quere dicir que os poderes públicos fagan deixazón dos deberes, non intentando contarrestar inxustizas, desigualdades evidentes, pautas creadoras de marxinalidade e violacións das propias leis do mercado máis evidentes. Que iso sexa a a solución?. Non, o capitalismo non o so-

Se a finalidade que  
persegues é promover  
e determinar accións  
políticas que induzan  
ao cambio social o teu  
obxectivo non poden  
ser só atender os  
resultados electorais





luciona a política. Cando se derrote, ou veña revolucionariamente mudado por outros sistemas, acabouse o capitalismo. Non sabemos como será o outro. Pero neste vai haber sempre pautas creadas pola propia capacidade económica de aumentar e de facer medrar as desigualdades, creando no mercado de traballo estratos, segmentos e fragmentos. E se aproveitan todas aquelas características persoais ou propias dos grupos que poidan ser interesantes para criar estes segmentos. Algunhas veces poden ser de localización, outras de xénero, outras de raza, outras de relixión, outras de lingua, outras culturais, ... E eses todos compoñentes fan que finalmente o mercado de traballo apareza segmentado, fragmentado, dividido e con desigualdades creadas que se reproducen período a período según van funcionando as cousas na sociedade.

Que ten que facer o Estado? Evidentemente tratar de paliar, prohibir ou impedir a violación dos dereitos de acceso e igualdade de condicións de todos os traballadores no mercado de traballo. Pero as desigualdades das que participamos as mulleres e a posición pretérita na sociedade non depende somentes, non é só, non ten só como base única o funcionamento do mercado de traballo. Senón que ese é un dos aspectos. A propia reprodución desas condicións de desigualdade pode apoiarse en bases que non teñen nada que ver co mercado de traballo, como poden ser as relacións afectivo-sexuais, o reparto dos papeis familiares na crianza dos fillos, no coidado dos vellos. En aspectos de tipo cultural de uso e disfrute do corpo, convertíndoo nun obxecto,... que fai que a xente non teña un proxecto de vida como individuo san e enteiro, senón fixándose nos seus componentes.

—Xa para rematar, unha pregunta que relaciona directamente a economía coa política. A nivel estatal comprobamos que incluso o Goberno español tivo grandes dificultades para influir na OPA sobre ENDESA. Mais o problema que temos actual-

mente no caso do Goberno galego é que nin temos os instrumentos necesarios. É dicir, por un lado temos que ter vontade de cambio a nivel das políticas económicas, de carácter industrial ou de desenvolvemento do medio rural. Por outra banda, téis que contar cos medios que che permitan pór en marcha ese cambio, que xa son limitados no caso do poder autonómico. A maiores téis o problema dos socios do Goberno que tamén ao final queiras ou non son unha forza que traballa nunha outra dirección. Así, nesta coxuntura, semella que non hai espazo de acción. Porque a vía é en todo caso incrementar o teu poder, é dicir, manter os teus principios políticos e intentar agrandar o espazo político e social onde teñas repercusión. Pero estamos nunha posición moi complexa, atravesados por 3 ou 4 problemas ao mesmo tempo, francamente, non sei como dende o ámbito político se poden facer cambios económicos de envergadura ou que a xente valore en todo caso que ti es distinto porque estás a intentar facer algo cualitativamente diferente e iso aínda sabendose sometido á dinámica dos procesos electorais. Entón, nesta tesitura, coa túa experiencia como economista que ve claramente os problemas políticos, hai marxe para actuar?

—A pregunta é tan complexa que precisaría un tratado enteiro de política. Imos ver, en primeiro lugar, eu creo que non deberíamos confundir capacidade de acción institucional con capacidade política. A min paréceme que se confundiu o medio co fin. Se a finalidade que persegues é promover e determinar accións políticas que induzan ao cambio social a favor do conxunto de todos os cidadáns galegos, sobre todo aqueles do conxunto de persoas máis desfavorecidas pola súa situación relativa, o teu obxectivo non poden ser só atender os resultados electorais. Nin coa instalación nas institucións se promove o cambio.

De momento o único cultivo mariño que en Galiza ten éxito e é compatible co marisqueo e coa pesca de baixura é a miticultura, o cultivo do mexillón

Analicémolo historicamente e nouro senso. A política determínase empregando fundamentalmente dúas variábeis: Unha, as accións positivas e propositais dos que teñen capacidade de goberno. Outra, a acción que dende a organización social activa e dende a oposición determina e modifica a vida política global. O que é imposible é contar con éxito electoral, cun socio fiábel, con poucas alternativas de cambio social e promover cambio social. É imposible que sen unha moi boa presenza social, que haxa un apoio colectivo, forte, unánime e vivo a favor do cambio social. Que iso sexa realmente sentido, querido e promovido, e que iso cree a súa vez unhas condicións de cultura política e de movemento social demandador con poder institucional ou non dese cambio. Aí, a acción política das organizacións políticas pode ser favorable á implantación desa capacidade ou paralizadora desa capacidade. Polo tanto se é paralizadora desa capacidade e non tes un enganche, de moi pouco vale que estexas nas institucións, agás que nas institucións teñas tal marxe de poder político, que só actuando como autócrata che dé capacidade de promover un cambio que lle dé a volta á situación como un calcetín. Non é o caso tampouco e si tes outra vulnerabilidade; o papel subordinado, ao formares unha alianza que en lugar de te favorecer, aínda te debilita. Se abandonas a outra liña que tiñas que é crear esa capacidade social de organizar ese movemento que como unha masa de auga lenta vai collendo máis espazos de terra seca, mal vexo a capacidade de muda social desa alternativa política. Se ademais lle engadimos a contradición enorme que hai pois unha vez que tomaches esa única vía abandonando as outras, tes necesidade de para te manter, facer uso da interpretación dunha variábel que é decisiva, que é a variábel electoral, cada vez terás que degradar máis o contido das túas alternativas para vender unha mercadoría que sexa máis homologábel no

mercado. Por ser abundante convértese en querida e en barata pero non nun instrumento dun cambio.

Entón o que vexo tamén é que aínda que vexamos enorme o poder dos monopolios, que pensemos que é tal, eu nunca deixaría deducir que hai que quedarse paralizados, con medo e respecto. Senón que o cidadán que aparentemente vive esmagado baixo o poder dos monopolios, sempre posúe dereito a unha vida digna no seu país, e sempre posúe capacidade de organizarse e de lograr o cambio social a través da acción política. É máis, non penso que en termos relativos sexa peor este tempo que outros en que esa capacidade organizativa conseguiu mudar a sociedade ¿ou pensamos que eran mellores as condicións das mulleres que traballaban na conserva no Vigo de comezos do século XX?

O que non ten xustificación para min é que desde a instalación nas institucións se contribúa á anestesia ou á paralización da capacidade dos cidadáns, así como a fuxida das alternativas de creación de conciencia ou de capacidade de organización mobilizadora dos cidadáns.

—**Xa que logo, acreditas que o obxectivo último sería socializar o poder económico actual.**

—Iso xa non estou en condicións de cho responder. Creo que só podó dicir que o capitalismo é un sistema de organización da produción histórico, con data de nacemento e con data de defunción. Que alternativa poida vir por aí? Pois ao mellor tampouco estamos nun bo momento para pensar, dados ou resultados sociais e políticos que tiveron sociedades que viviron o inicio dese proceso de abandono, que significaron ademais na historia da humanidade un enorme paso cara adiante como derrota de condicións terribes da escravitude, pero non parece que os tempos crien condicións de mimética para voltar a modelos dese tipo. Ao mellor polo que supuxeron de propio fracaso dun intento ■